

מיקודית בספרות

© כל הזכויות שמורות לרחל בן דוד

2018

אין לשכפל, להעתיק, לצלם או לאחסן,
בכל דרך או אמצעי אלקטרוני אחר,
כל חלק שהוא מספר זה.

ט.ל.ח

1. על הבחינה

1.1 מבנה הבחינה בספרות מועדי תשפ"ד

1.4 יחידות לימוד – (70% הערכה חיצונית, מתוך 2 יח"ל)

- א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.
ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.
פרק ראשון — שירה (שירת ימי הביניים, שירי ביאליק, שירת המאה ה־20)
פרק שני — סיפור קצר
פרק שלישי — דרמה
פרק רביעי — רומאן ונובלה

אין פרק חובה!! הוא בוטל במועדים אלו.

יש לענות על 3 פרקים

- ג. חומר עזר מותר בשימוש: (1) לנבחנים אינטרניים: רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו.
(2) לנבחנים אקסטרניים: תכנית הלימודים המצורפת.
ד. הוראות מיוחדות: (1) רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת להשיב עליה.
(2) לנבחנים אינטרניים: חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.
(3) אין להדגים באמצעות אותה היצירה בתשובות שונות.
(4) שים לב לכתב, לכתיב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.
כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה). רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.
בהצלחה!

1.2 איך עונים על שאלה בספרות?

אחד הקשיים הגדולים יותר בספרות הוא לא הבנת את החומר אלא הבנת שאלות הבגרות. לא תמיד קל לענות על השאלות האלו. למה? כי הן לא תמיד מוצגות בצורה שקל לנו להבין מה רוצים מאיתנו. בנוסף, לרוב יש בהן תת שאלות שיש לשים אליהן לב. **להבין שאלה = להצליח לענות עליה**

שאלה לדוגמה הלקוחה מפרק הרומאן:

הסבר את הגורמים למתחים או למחלוקות בין דמויות ברומאן שלמדת. כיצד מתחים או מחלוקות אלה מניעים את עלילת הרומאן ומסייעים בבניית משמעותו? הסבר והדגם את דבריך.

איך נתמודד עם השאלה:

1. סמנו את מילות ההוראה בשאלה ומספרו אותן.
2. סמנו במרקר את מילות השאלה וכתבו לעצמם מה צריך לעשות: לדוגמה: **הסבר** – להרחיב בפירוט. **הדגם** – לכתוב מספר דוגמאות ממקומות שונים בעלילה.
3. בדף טיוטה, או על דף הבחינה, רשמו לכם בנקודות (לא משפטים שלמים!!!) מילות מפתח, דוגמאות ושלושה אמצעי עיצוב מרכזיים שתרצו להשתמש בתשובה. לדוגמה: גורמים למתחים או למחלוקות בין דמויות ברומאן – הירשל מול אימו צירל, אנלוגיה ניוודית בין בלומה לבין מינה, סמל התרנגול, מוטיב הבית, דוגמאות – סצינת השיגעון של הירשל ותהליך החזרה לשגרה.
4. חשוב לכתוב תמיד את משמעות היצירה.
5. שימו לב שאתם עונים על מה שביקשו מכם, לא פחות ולא יותר. לא צריך "למרוח" או לחזור על דבריכם כדי לקבל את כל הנקודות, אלא לכתוב תשובה עשירה המתייחסת בצורה מעמיקה ליצירה הנידונה.
6. הקפידו על מבנה התשובה: פסקת פתיחה המכילה את שם היצירה שם המחבר ותקציר ענייני במיוחד, גוף התשובה, פסקת סיכום המכילה מסקנה עקרונית שלכם בעקבות הדיון.
7. הקפידו לכתוב בשפה ברורה, ולא לחזור על דבריכם לאורך התשובה.

חוק ה 3 – יש להציג ולהסביר 3 אמצעי עיצוב מרכזיים בתשובה.

הערה:

חשבו על המורה בעת כתיבת התשובה. הוא צריך לבדוק מאות מבחנים. ככל שתשובתכם תהיה מסודרת יותר, כך יהיה קל יותר לבדוק את המבחן, ואולי המורה יהיה במצב רוח טוב. הקפידו על חלוקה לפסקאות, רווחים בין חלקי השאלה, ואם אפשר אז מספור חלקי השאלה.

אנסין – ניתוח שיר או סיפור שלא נלמד

- הקדישו זמן לפרק האנסין, התמודדו איתו כשאתם עירניים ובעלי סבלנות לגלות בטקסט שכבות של משמעות.
- קראו את הטקסט ואת השאלה הנלווית אליו פעמיים לפחות, ושאלו את עצמכם מה המשמעות של הטקסט? מה היה חשוב ליוצר להדגיש?
- השתמשו בפרטים הנמסרים בשאלה, לעתים פרטים אלה יכולים לעזור להבנת משמעות היצירה.
- השתדלו לאתר בטקסט אמצעי עיצוב – מוטיב פרט או חפץ שחוזר על עצמו ותורם למשמעות היצירה, מטאפורה דימוי או האנשה.
- הקפידו לשלב בתשובתכם דיון באמצעי העיצוב.
- שאלות אפשריות לפענוח משמעות היצירה: מה הסיטואציה המתוארת? מיהו הדובר? מה המצוקה שלו? איזה שינוי או תהליך עובר עליו לאורך הטקסט?

מילות הוראה : כל מילת הוראה מכוונת לסוג אחר של מהלכי ביצוע בכתיבת התשובה.

מילת ההוראה	משמעות מילת ההוראה	מהלכי ביצוע
הצג	כתיבת פרטי התוכן של הפעולה/אירוע לפי הנדרש בשאלה, תוך התייחסות לתהליך המתואר ביצירה יש לפרט את הדברים בסדר הגיוני למשל – הצג את הביקורת בסיפור מאת עגנון שלמדת	<u>דוגמא:</u> בסיפור "פרנהיים" מאת עגנון מופיעה ביקורת ביחס לחברה הבורגנית, ולאופן בה היא שופטת את פרנהיים שחזר מן השבי. החברה הבורגנית שופטת את האדם על פי מעמדו הכלכלי ותפקודו, ומתעלמת מצרכיו הרגשיים.
הסבר	ביאור או פירוש לנושא, תוך ניתוח האירוע/התהליך מבחינת הסיבות התוצאות וההשפעות. דוגמא – הסבר כיצד הביקורת נבנית במהלך הסיפור	יש להתמקד בתיאור המפגש בין פרנהיים לבין שטיינר, תוך הבלטת קור הרוח של שטיינר אל מול האהבה של פרנהיים לאיגנה. כמו כן, יש לדון במפגש האחרון בין פרנהיים לאיגנה אהובתו, שם הוא מבין שעליו לוותר עליה והוא נותר בודד בעולם.
דון	התייחסות מלאה לסוגיה העולה מהיצירה – כלומר להראות אצ המורכבות הקיימת ביצירה על ידי כמה נקודות מבט שונות זו מזו. דוגמא לשאלה – (חורף, 2016) "אח קטן הוא סיפור המתאר תהליך שתחילתו בשכול ובכישלון וסיומו בתיקון. דון בטענה זו, והסבר כיצד תהליך זה מעוצב בסיפור".	יש להתבסס על הקביעה הנתונה בשאלה ולבסס אותה על ידי דוגמאות נקודתיות מהסיפור כמו – תיאור הטראומה של ניסו אל מול התנהגותו השונה בסיטואציה עם חני לקראת סיום הסיפור. יש להמחיש את השינוי שחל בניסו לאורך הסיפור, בעקבות עיבוד הטראומה הכרוכה באובדן אחיו, ולצד החוויה שעליו להפנים את הכאב ולהמשיך הלאה.
נמק/בסס	ביסוס דעה או טענה המוצגת בשאלה על סמך התהליך הנפרש ביצירה באמצעות דוגמאות רלבנטיות	
הדגם	לכתוב דוגמאות מהיצירה הממחישות את המשמעות של היצירה או התהליך שעובר הגיבור	יש לשים לב לעולם לא לתאר את העלילה בשלמותה, או לספר אותה באופן כרונולוגי בדיוק מה קורה אחרי מה. אלא, יש לבחור דוגמאות ספציפיות הממחישות בצורה הטובה ביותר את דרישות השאלה הנתונה ואת כוונתך

בבחינה בספרות, יש להקפיד להשתמש בתשובות באמצעים רטוריים (אמצעים אמנותיים או אמצעי עיצוב) ותרומתם למשמעות היצירה. גם אם לא כתוב בשאלה באופן מפורש, יש להשתדל להכניס שלושה אמצעי עיצוב.

1.3 מילון מונחים ספרותיים

א'

- **אונומטופיאה** - חיקוי קולות הטבע, מילה שצליליה מעידים על האובייקט שהיא מייצגת במציאות (זמזום, בקבוק, צרצר).
- **אוקסימורון** - שני דברים שסותרים זה את זה, לדוגמה: דממה רועמת, זמר נוגה.
- **אירוניה** - צורת התבטאות זו משמעת (מצב שבו אומרים משהו אחד, אך מתכוונים לדבר הפוך. למשל: את נורא "יפה" היום). ההתבטאות נראית תמימה ורצינית, אולם למעשה זו התבטאות מלגלת. המשמעות החשובה והאמיתית של ההתבטאות היא דווקא המשמעות הסמויה, והיא הפוכה מן המשמעות הגלויה (איזה דבר "חכם" להגיד).
- **אלגוריה** - משל, יצירה ספרותית שאסור להבין פשוטה כמשמעה, אלא כרמז לעניינים חשובים בחייו של אדם או בהיסטוריה של עם (נראה לנו כאילו היצירה מתייחסת לדבר אחד, אולם למעשה היא מתייחסת לדבר אחר). באלגוריה תמיד יהיה רובד גלוי (המשל) ורובד סמוי (הנמשל, מוסר ההשכל, הדבר שאליו היצירה מתייחסת באמת). דוגמה: "האדונית והרוכל" של ש"י עגנון הוא סיפור אלגורי.
- **אנלוגיה** - השוואה, הקבלה.
- **אמצעי אפיון** - אמצעים הבונים את האופי של הדמות.
- **אפיון ישיר** - הגדרת הדמות באופן ישיר על ידי המספר. המספר מתאר בצורה ישירה את הדמות, את אופייה ואת צורתה. דוגמה: ברונזה היה גבר גבוה וחזק.
- **אפיון עקיף** - הגדרת הדמות באופן עקיף באמצעות מוטיבים, אנלוגיות, התנהגות, מעשים, מערכות יחסים עם דמויות אחרות וכדומה. דוגמה: במשך כל שנות נישואיהם לא הרשה ברונזה לאשתו לשתות תה, ומעולם לא הביא לה מתנה (מראה על האופי של הדמות דרך היחס לאשתו).
- **אנאפורה** - חזרה על מילה בראשי השורות בשיר.
- **אסוציאציה** - קשר בין מושגים הקרובים זה לזה, כשמושג אחד מעלה בזיכרון מושג אחר. דוגמה: כל פעם שאני שומעת את המילה 'בוץ' יש לי אסוציאציה לקפה.
- **אפיפורה** - חזרה על מילים בסופי השורות.
- **אקספוזיציה** - פתיחה המציגה את הדמויות, את המקום ואת התקופה (באקספוזיציה בעצם מוצג הרקע לסיפור ורמזים לבעיה שתפתח בהמשך).
- **ארמז/הרמז/אילוזיה** - רמז ביצירה המפנה ליצירה אומנותית אחרת, לדמות היסטורית או לאירוע היסטורי. הארמז יוצר קשר בין הדברים ותורם להבנת היצירה שבה הוא מופיע. ארמז מקראי/אילוזיה מקראית רומז/מפנה ליצירה מקראית.

ב'

בעיה (סיבוך/ קונפליקט) - החלק בעלילה שבו נוצרת בעיה כלשהי. אם באקספוזיציה הוצג לנו מצב עניינים קיים בעולם, בשלב הקונפליקט מצב עניינים זה יתערער ותיווצר בעיה שיהיה צורך בפתרונה.

ג'

גיבור - הדמות הראשית ביצירה.

ד'

- **דיאלוג** - שיחה בין אנשים, שיח, דיון (בספרות: יצירה ספרותית הכתובה בצורת שיחה).
- **דימוי** - השוואה בין שני דברים באמצעות כ' הדימוי/כמו (אמיץ כאריה, יפה כמו פרח, מכוערת כמו כלב).
- **דמות עגולה** - דמות שעוברת שינוי כלשהו במהלך העלילה (נפשי, רגשי, שכלי), בין אם שינוי לטובה ובין אם שינוי לרעה, או מבינה/לומדת משהו חדש בנוגע לעולם או בנוגע לחייה. הדמות מסיימת את הסיפור בצורה שונה מאידך שהתחילה אותו. דוגמה: יעקוב ברונזה בסיפור "כינורו של רוטשילד".
- **דמות שטוחה** - דמות שלא עוברת שום שינוי (נפשי, רגשי, שכלי) במהלך העלילה. מסיימת את הסיפור בדיוק באותה צורה שהתחילה אותו. דוגמה: מארפה בסיפור "כינורו של רוטשילד".
- **דמות משנית** - דמות המופיעה לצד הגיבור והיא איננה מרכז ההתעניינות בסיפור. לדמות המשנית שני תפקידים עיקריים: הנעת העלילה ואפיון הדמות הראשית (באמצעות מערכות היחסים ביניהן, באמצעות אנלוגיות, באמצעות דיאלוגים ובאמצעות אמצעים אומנותיים נוספים).
- **דמות ראשית** - הגיבור, הדמות שהעלילה סובבת סביבה, מרכז ההתעניינות בסיפור הקצר.
- **דרמה** - מחזה, יצירה ספרותית הכתובה בצורת שיחות ואינטראקציות בין דמויות שונות. עיקר עלילתה של הדרמה הוא קונפליקטים (סכסוכים והתנגשויות) בין הדמויות. רוב הדרמות נועדו להצגה על במה לפני קהל צופים.

ה'

- **האנשה** - נתינת תכונות אנושיות לדבר מה שאינו אנושי (האדמה בוכה, הקירות שומעים, הציפורים מדברות, השמש מחייכת).
- **הזרה** - הפיכת דבר מוכר וידוע לזר ומיוחד על ידי הארתו באור אחר והצגתו בצורה שונה.
- **התרה** - השלב בסיפור הקצר שבו נפתר הסיבוך/הקונפליקט (פתרון הבעיה).

ז'

ז'אנר (סוגה) - קבוצה של יצירות ספרותיות שיש להן מאפיינים משותפים, מטרה משותפת, תוכן משותף, סגנון כתיבה משותף או מאפיינים משותפים אחרים. דוגמה: מתח, אימה, פנטזיה, ריאליזם, ריאליזם-פנטסטי וכדומה.

ט'

טרגדיה - יצירה ספרותית דרמטית. הטרגדיה עוסקת ביצרים אנושיים בלתי נשלטים כמו: גאווה, תשוקה ושנאה. עלילת הטרגדיה רצופה במשברים, בעליות ובנפילות של הגיבור כנגד הגורל וכנגד האלים. הטרגדיה מסתיימת באסון צפוי מראש. ראשית הטרגדיה ביוון העתיקה. היוונים הקדמונים שילבו טרגדיות בטקסי הפולחן שלהם לטבע. הטרגדיות הראשונות ביוון הוצגו על ידי שחקנים ועל ידי מקהלה על במות בפני קהל צופים. הטרגדיה היוונית העמידה במרכז את האדם העומד מול עוצמת האלים. כוחו הדל של האדם מול כוחם הרב של האלים, תקווה מול גורל נחרץ מראש. דרכם של הגיבורים לאסון הייתה מלווה בייסורים ובאיבוד מעמד החברתי. אריסטו, בספרו "פואטיקה" הגדיר את הטרגדיה כחיקוי המציאות – "מימיזיס", כעלילה עליונה ושלמה. על פי כללי הטרגדיה חשוב לשמור על אחדות בעלילה, בזמן ובמקום. לפי אריסטו, מטרת הטרגדיה ליצור אמפתיה (הזדהות) בלב השומעים, לזעזע אותם ולהעלות בליבם רגשות של פחד ושל חמלה. למעשה, מטרת הטרגדיה היא לגרום לצופה או לשומע להיטהרות נפשית, לניקיון של הנשמה (עי'ע קתריזיס).

מ'

- **מוטיב -** חפץ, מילה, מעשה, צליל או נוף החוזרים על עצמם לאורך העלילה ויש להם משמעות הדרושה להבנת המסר/הרעיון של הסיפור.
- **מטאפורה -** השאלה. תיאור דבר אחד באמצעות דבר אחר (כמו דימוי, רק בלי שימוש ב-כ"כ/כמו). דוגמה: עינייך שושנים, שיער משי, בחורה אש, לב זהב, לב אבן.
- **מימיזיס -** יוונית = חיקוי. חיקוי של המציאות (במחזה, בספרות או בשירה) כדי ליצור יצירת אומנות אמינה שסוחפת את הקורא ומלהיבה אותו. אריסטו אמר שהטרגדיה מהווה את שיא המימיזיס.
- **מטונימיה -** פרט המייצג את הכלל, החלפת הכלי בתוכן ("אכלתי שלוש צלחות" במקום לציין מה הכילו הצלחות).
- **מיתוס -** אגדה, סיפור בראשית.
- **מיתולוגיה -** קובץ מיתוסים של עם (המיתולוגיה היוונית, המיתולוגיה היהודית, המיתולוגיה הרוסית).
- **מספר "אני"/"גיבור" -** מספר בגוף ראשון, המספר הוא הגיבור של הסיפור והוא מספר את הסיפור מנקודת המבט שלו. למספר כזה יש מגבלות אנושיות: הוא יכול להיות רק במקום אחד בכל זמן נתון והוא אינו יכול לדעת מה דמויות אחרות חושבות.

- **מספר "כל יודע"** - מספר שאיננו חלק מהעלילה, מספר בגוף שלישי (מדבר על כל הדמויות בגוף שלישי: הוא, היא, הם, הן). דומה לאלוהים, כלומר דמות חיצונית לסיפור שרואה את הכול ויכולה לספר לנו הכול (כמו אלוהים או צופה מהצד במחזה). למספר כזה אין מגבלות אנושיות: הוא יכול להיות במספר מקומות בעת ובעונה אחת והוא יכול ידעת מה דמויות אחרות חושבות.
- **מצלול** - כל הצלילים בשיר: חריזה, חזרה, אנאפורה, אפיפורה.

נ'

- **נובלה** - סיפור עלילה קצר ומרוכז.
- **ניגודים** - הפכים.
- **נקודת מפנה** - אירוע המחולל שינוי בגורל הגיבור. שלב שבו העלילה משנה במפתיע את כיוונה.

ס'

- **סאטירה** - יצירה ספרותית המבקרת את המציאות תוך כדי אמונה שניתן לתקנה.
- **סונטה** - שיר לירי בעל 14 שורות.
- **סיום מעגלי** - מצב שבו היצירה מתחילה ומסתיימת באותו אופן. למשל: "האדונית והרוכל" של ש"י עגנון: הסיפור מתחיל ומסתיים בכך שהרוכל מחזר על הפתחים.
- **סיום סגור** - סיום העונה על כל השאלות ופותר את כל הבעיות שעלו ביצירה.
- **סיום פתוח** - סיום שאינו פותר את כל הבעיות ביצירה ומשאיר זאת לדמיונו של הקורא.
- **סינקדוכה** - סוג של מטונימיה המגדירה את השלם על ידי אזכור של חלק מתוכו. לדוגמה: איבד את הראש.
- **סיפור קצר** - יצירה ספרותית בעלת היקף מצומצם. הסיפור הקצר מתמקד בעלילה אחת, אירוע אחד או מחזור אירועים שיכול לקרות לבני אדם. העלילה מתפתחת בשלבים הידועים של התחלה, אמצע, שיא וסוף (או: פתיחה, סיבוך, שיא והתרה). אירוע אחד זה, שבו מתמקד הסיפור הקצר, הוא בעל חשיבות מכרעת בחיי הגיבור. מספר הדמויות מצומצם, ומסתכם בדרך כלל בדמות ראשית ובדמות משנית.

ע'

- **עלילה** - רצף ההתרחשויות בסיפור.

פ'

- **פואנטה** - נקודת שיא המופיעה (לרוב) בסוף הסיפור ויש בה הפתעה וגילוי האמת. הפואנטה מכריחה את הקורא לקרוא את הטקסט שוב, כדי לגלות את כל הרמזים שהופיעו לאורך

הסיפור והכינו את הקרקע להפתעה בסופו (ע"ע 'רמז מטרים'). דוגמה לסיפור בעל פואנטה - "העיוורת" מאת יעקב שטיינברג.

- **פנטזיה** - סוגה (ז'אנר) ספרותית. בפנטזיה מתואר עולם שונה מהעולם שלנו, עולם שלא כפוף לחוקי הטבע ולחוקי המציאות כפי שאנו מכירים אותם.
- **פסיחה/גלישה** - קטיעת המשפט על ידי סיום השורה לפני סיום המשפט. אין הקבלה בין המשפט התחבירי לבין הטור השירי.

ק'

- **קונפליקט (בעיה/סיבוכ)** - החלק בעלילה שבו נוצרת בעיה כלשהי. אם באקספוזיציה הוצג לנו מצב עניינים קיים בעולם, בשלב הקונפליקט מצב עניינים זה יתערער ותיווצר בעיה שיהיה צורך בפתרונה.
- **קתרזיס** - טיהור, זיכוכ, מירוק פנימי של הנפש. האומנות טובה מכיוון שהיא מביאה לקתרזיס, לתחושת זיכוכ וטיהור של הנפש.

ר'

- **רומאן** - יצירה ספרותית רחבת היקף. הרומאן יכול לתאר חברה שלמה, תקופת חיים שלמה, משפחה שלמה וכדומה. היקפו הרחב של הרומאן מאפשר לכלול בו דמויות רבות, להשתרע על פני פרקי זמן ארוכים, להרחיב ולהעמיק בעיצוב הדמות ולפתח עלילה סבוכה ומורכבת.
- **ריאליזם** - סוגה (ז'אנר) ספרותית. תיאור המציאות כמו שהיא, על הטוב והרע שבה, על היפה ועל המכוער. תיאור העולם כפי שהוא מוכר לנו ובכפוף לחוקי המציאות ולחוקי הטבע המוכרים לנו.
- **רמז מטרים** - רמז משמעותי וחשוב הנמצא בעלילה כאילו באקראי (כלומר, כאילו נמצא בעלילה "סתם", בלי סיבה, אבל למעשה יש לו משמעות), ומקדם את העלילה אל סופה. את הרמזים המטרימים ניתן לאתר רק בקריאה שנייה (כלומר לאחר שכבר יודעים את סוף הסיפור). דוגמה: הסכין בסיפור "האדונית והרוכל" של עגנון.

ש'

- **שאלה רטורית** - שאלה שהתשובה עליה ידועה מראש. נשאלת לצורך הדגשה ולא לצורך קבלת תשובה (אתה יודע שאיחרת לשיעור? את יודעת שאת מרגיזה אותי?)
- **שיא** - הרגע המותח והמסקרן ביותר בסיפור, הרגע שבו הסיפור מגיע לשיא המתח/שיא העניין.

פרק 1: שירה

1.1. שירת ימה"ב

1.1.1 מבוא

המשוררים פעלו בתקופת ימי-הביניים – תקופה המתייחסת למאה ה-5 לספירה עד המאה ה-15 לספירה. באופן ספציפי יותר, אפשר להתייחס במיוחד למאות ה-9 – 13 לספירה. תקופה זו זכתה לשם "תור הזהב של יהודי ספרד", משום שהיהודים חוו תקופה של שגשוג ופריחה מבחינה אומנותית, כלכלית ותרבותית.

בתקופה זו, כתיבת השירה הייתה דומה לזו שאנו מכירים גם היום וכללה בתים, דובר, נמען וכן הלאה. יחד עם זאת, צריך להכיר מושגים מסוימים שאפיינו את כתיבת השירה של אותה תקופה:

- **מבנה השיר: כל שורה בשיר מוגדרת כבית אחד שלם.** כלומר, בשיר "יִשְׁנֶה בְּחִיק וְלָדוֹת" יש 5 בתים, כשכל שורה מוגדרת כבית. בהתאם לכך, גם כאשר מדובר בשיר ארוך כמו "הַיָּם בִּינִי וּבִינְךָ" ובו יש 15 שורות, כל שורה מוגדרת בית ולכן השיר מורכב מ-15 בתים.

= שורה

- **מבנה הבית:** כל בית בנוי מ-2 חלקים שונים, כאשר ביניהם מפריד פסק – " / " .
 1. **דלת:** חלקו הימני של הבית.
 2. **סוגר:** חלקו השמאלי של הבית.
- **סוגי השירים:** כאשר עובדים עם שיר מתקופת ימי-הביניים, חשוב לעשות הבחנה בין שני סוגים מרכזיים:
 1. **שירת קודש:** שירים בעלי אופי דתי מובהק. בשירים אלה, יש כוונה להכניסם לתוך התפילה ולהקל על הזיכרון של המתפללים. ידברו לרוב על נושאים קדושים – קרבה לה' לדוגמא, התמקדות בחשיבות של קיום מצוות.
 2. **שירת חול:** שירים שבהם האופי הדתי לא בא לידי ביטוי בצורה בולטת. בטקסטים אלה, יש כוונה להציג את יכולתו של המשורר או לעורר הנאה אצל השומעים. הנושאים בהם עוסקים הטקסטים האלה יכולים להתמקד בנושא היין, הטבע, האהבה, הקינה וכן הלאה.

בתקופה זו כתיבת השירה כללה אמצעים אומנותיים שאנו מכירים גם היום – למשל, חזרה, ניגוד, מטאפורה וכן הלאה – אך גם אמצעים אומנותיים שאפיינו באופן ספציפי את תקופת ימי הביניים:

- **חרוז בריח:** הכוונה לחרוזה זהה בסופם של כל סוגרי השיר.
- **תפארת הפתיחה:** העברת המסר של כלל השיר באופן תמציתי ומעניין כבר בבית א'. פעמים רבות, הפתיחה תהיה עוצמתית מאוד הודות לריבוי אמצעים אומנותיים וחרוזה בין הדלת והסוגר של הבית הראשון.
- **תפארת החתימה:** העבר המסר של כלל השיר באופן תמציתי ומעניין בבית האחרון. גם פה, סביר להניח שיהיו אמצעים אומנותיים רבים.
- **שיבוץ מקראי:** שימוש בתנ"ך והצבת המילים שבמקרא בתוך הטקסט של השיר.
- **צימודים:** מילים המקיימות מכנה משותף בולט ברמת הצליל שלהן, אך נבדלות ברמת המשמעות שלהן. הצימודים השונים מעידים על כושר כתיבתו של המשורר ומקשטים את הטקסט. ישנם מספר צמודים עיקריים המופיעים בשירת ימי-הביניים:

דוגמה	הבדל	דמיון	
<p>"ומתולדות ימים פְּיָמִים יִסְעָרוּ" (ישנה בחיק ילדות)</p> <p>יָמִים – יום, תקופת זמן</p> <p>פְּיָמִים – כמו מקורות מים</p>	משמעויות שונות	זהות צלילית	צמוד שלם
<p>"נְעוּרִים פְּנְעוּרָת נְנַעְרוּ" (ישנה בחיק ילדות)</p> <p>השורש: נ.ע.ר.</p> <p>נְעוּרִים – תקופת חיים</p> <p>פְּנְעוּרָת – סיבי פשתן</p> <p>נְנַעְרוּ – עפו ברוח</p>	משמעויות שונות	דמיון צלילי משום שהשורש זהה	צמוד גזרי
<p>"צִיּוֹן בְּחָבֵל אֶדוֹם וְאָנִי בְּכַבֵּל עָרֵב" (לבי במזרח)</p> <p>"בְּחָבֵל – בְּכַבֵּל"</p>	משמעויות שונות	זהות צלילית	צמוד שונה-אות
<p>"כֹּל צִיץ חֲדָשׁ לְזִמְן חֲדָשׁ" (כתנות פסים)</p> <p>חֲדָשׁ – new</p> <p>חֲדָשׁ – מתייחס לאביב</p>	משמעויות שונות	אותיות זהות, ניקוד שונה	צמוד שונה-תנועה

כדאי לשים לב לאנשים שפעלו בתקופת ימי-הביניים. אנשים אלה עסקו בכתיבת שירה ופעמים רבות גם בתחומים נוספים.

השירה נחשבה באותה התקופה לסימן היכר של אדם משכיל ובעל מעמד ולא רק ככישרון אומנותי. במקרים מסוימים, היו יהודים שנהנו מהגנה של אנשים עשירים שסיפקו להם את כל צרכיהם, וכך יכלו להפנות את זמנם ללימודים וכתיבת שירה.

מידע נוסף	עיסוקים	מתי חי?	
ניסה לעלות לארץ, אך לא ברור האם הצליח. לא ברור מדוע נפטר וייתכן ומצא את מותו בדרך לא טבעית.	משורר (שירי קודש וגם שירי חול) פילוסוף	סוף המאה ה-11 עד המאה ה-12.	רבי יהודה הלוי (ריה"ל)
מעבר לכתיבה ספרותית, שמואל הנגיד כתב ספרי מידע בנושאים שונים (תלמוד, לשון עברית, מילון פירושים)	משורר, סופר שר אוצר שר צבא	סוף המאה ה-10 עד תחילת המאה ה-11	שמואל הנגיד
סבל ממחלות ונפטר בגיל צעיר.	משורר, פילוסוף	תחילת המאה ה-11 לספירה	שלמה אבן גבירול
כתב גם ספר על כתיבת שירה.	משורר, פילוסוף	המאה ה-11 לספירה	משה אבן עזרא

1.1.2 היים ביני ובינך / שמואל הנגיד

סוגר

דלת

היים ביני ובינך / ולא אטה לחלונתך
ולא ארוץ בלב חרד / ואשב על קבורתך?
אמת, אם אעשה כזאת / אהי בוגד באחונתך!
אהה, אחי, אני יושב / עלי קברך לעמתך
לך מכאוב בתוך לבי / כמכאובי במיתתך.
ואם אתן לך שלום - / ולא אשמע תשובתך,
ולא תצא לפגשני / ביום בואי לאדמתך,
ולא תשחק בקרבתי / ולא אשחק בקרבנתך,
ולא תראה תמונתי / ולא אראה תמונתך,
למען כי שאול ביתך / ובקבר מעונתך -
בכור אבי וכן אמי, / שלומים לך באחרינתך,
ורוח אל תהי נחה / עלי רוחך ונשמתך!
אני הולך לארצי, כי / בארץ סגרי אותך.
ואנים עת ואיקץ עת - / ואת לעד בנומתך,
ועד בוא יום חליפתי / בלבי אש פרידתך!

סוג השיר

השיר "היים ביני ובינך" הוא שיר חול **מסוג קינה**. שירי קינה הם טקסטים שעוסקים **באבל, בהספד שבוכים על אדם שנפטר**. השיר לקוח מתוך קובץ של שירים שכתב שמואל הנגיד לאחיו הבכור שנפטר בגלל מחלה.

משמעות השיר

הדובר הוא שמואל הנגיד, המשורר, המחבר את השיר לכבודו של יצחק, אחיו הבכור שנפטר ממחלה.

הדובר פונה אל אחיו ומביע את רגשותיו. לאורך השיר נראה תהליך התמודדות עם חווית האבל:

- בהתחלה, ניתן לראות כאב עז **והכחשה על מותו של האח**.
- בשלב הבא, ניתן לראות שהדובר **מעבד** את מות האח בדרך להשלמה.
- בשלב האחרון מבין כי אי אפשר להתכחש לעובדת המוות **ומגיע להשלמה**. הוא מצליח לשמור על הנאמנות כלפי האח מבלי להישאר צמוד לקבר שלו: הוא נשבע לקחת אתו את הכאב לכל מקום שילך, וכך הוא יכול לעזוב את מקום הקבורה **ולהמשיך בחייו**.

השיר מתאר **תהליך של אבל אשר מתחיל בהכחשה** וחוסר מוכנות להיפרד, וסופו בהשלמה עם המוות ולפתרון למצבו: הדובר מבטיח **לשמור על קרבה רגשית במקום פיזית**.

פרשנות השיר

את השיר הזה נפרש על פי חטיבות בתים:

בתים 1-3 : שלב ההכחשה.

בתים 4-10 : שלב העיבוד של המוות.

בתים 11-15 : שלב ההשלמה עם המוות והפרידה מהאח.

בתים 1-3: שלב ההכחשה

לבוא לבקרך

הָיָם בְּיָנִי וּבִינְךָ / וְלֹא אָטָה לְחַלּוֹתְךָ

בשלב זה, הדובר מתקשה להתמודד עם האובדן של אחיו ומבטיח להישאר קרוב אל קברו.

לשלושת הבתים הראשונים של השיר יש **מכנה משותף**: הם חושפים את הבעיה של הדובר – **המוות יצר מרחק בין הדובר לבין אחיו**. הדובר לא מוכן לקבל את המרחק שנוצר ומנסה לשמור על הקרבה ביניהם. נראה שהצורך בקרבה חשוב בעיניו מאוד, כיוון שאם לא יצליח בכך, יחשיב את עצמו כבוגד: "אָהִי בּוֹגֵד בְּאַחֶיךָ".

בדלת הראשונה יש **פנייה ישירה של הדובר לאחיו**. צורת דיבור זו מעידה על **חוסר היכולת של הדובר לקבל את עובדת המוות**. האח נפטר ומבחינה הגיונית, לא ניתן לדבר אתו. בנוסף, הדובר משתמש **במטאפורה**: "הָיָם בְּיָנִי וּבִינְךָ" – הים נועד להבהיר **כמה גדול המרחק בין הדובר והאח**.

אפשר למצוא בדלת בית א' **שיבוץ מקראי** מתוך איוב ז' 12: "הָיָם-אָנִי, אִם-תִּפְגְּנִי". הדובר בכוונה משתמש בספר **איוב**, כי איוב הוא דמות שצריכה להתמודד עם אסונות רבים, כולל מותם של כל ילדיו. גם הדובר בשיר צריך להתמודד עם **טרגדיה קשה**: **מות אחיו הבכור בטרם עת**. כאשר איוב פונה לאל הוא מנסה להבין מדוע הוא עומד בפני מבחן. גם הדובר בשיר **עומד בפני מבחן**, אבל הפעם הבוחן הוא הדובר בעצמו, כאשר המטרה שלו היא **להוכיח שהמוות לא מצליח לחצוץ ביניהם**, כדי להוכיח שעדיין יש קרבה בין שני האחים.

בבית יש **שאלה רטורית**: "הָיָם בְּיָנִי וּבִינְךָ / וְלֹא אָטָה לְחַלּוֹתְךָ": הדובר מנסה להגיד שאין בכלל מכשול, אין שום דבר שמפריד בין האחים. האם יש בכלל משהו שיכול לעמוד בינינו ולכן אני לא אבוא?

לפי גישה זו, השאלה הרטורית מדגישה את מידת ההתכחשות של הדובר לעובדת המוות. **הדובר לא מוכן בכלל להכיר בכך שהאח מת וגם לא שנוצר מרחק בין השניים**.

אפשרות נוספת היא שהדובר מודה שיש הפרדה בינו ובין אחיו, אך מבהיר שזה לא יגרום למרחק: יש ים בינינו. האם בגלל זה לא אבקר אותך? לפי גישה זו, הדובר כן מכיר בכך שאחיו הבכור נפטר, אך **לא מוכן לקבל את המרחק שנוצר בגלל עובדת המוות**.

בבית הראשון יש את **תפארת הפתיחה**. השיר נפתח בעוצמה רבה וגורמת לקורא להמשיך לשורות הבאות.

איך מזהים את תפארת הפתיחה?

- (1) **חריזה בין הדלת לסוגר**: "ויבִינְךָ – לְחִלּוֹתֶךָ".
- (2) **ריבוי אמצעים אומנותיים**: שיבוץ, מטאפורה, שאלה רטורית.
- (3) **הנושא העיקרי של השיר נחשף**: ההתמודדות של הדובר עם מותו של אחיו הבכור. יש סכנה שייווצר מרחק בין האחים בעקבות מותו של הבכור.

סיכום בית א':

הדובר מתקשה להתמודד עם האובדן של אחיו ומבטיח להישאר קרוב אל קברו			
תפארת פתיחה : חרוז מבריח, נושא השיר, ריבוי אמצעים אומנותיים.	שאלה רטורית : וְלֹא אָטָה לְחִלּוֹתֶךָ". הדובר מכחיש את מות המת (פונה אל מת).	חריזה בין דלת לסוגר : "ויבִינְךָ – לְחִלּוֹתֶךָ". הצליל "ך" כהדגשת הקרבה.	שיבוץ מקראי מאיוב : כמו איוב, גם הדובר בטקסט השירי נאלץ להתמודד עם טרגדיה קשה.

בית ב':

וְלֹא אָרוּץ בְּלֵב חָרָד / וְאֶשֶׁב עַל קְבוּרַתְךָ?

בבית זה יש **שאלה רטורית**: "וְלֹא אָרוּץ בְּלֵב חָרָד / וְאֶשֶׁב עַל קְבוּרַתְךָ?" הדובר שואל האם ייתכן שהוא לא יזדרז להגיע למקום בו קבור אחיו הבכור. נראה כי הדובר כן מבין שהאח נפטר, אך הוא לא מוכן לקבל את המרחק שנוצר ולכן הוא ממשיך לפנות אליו באופן ישיר.

חוסר הקבלה של המוות בא לידי ביטוי גם באמצעות תבנית השלילה "וְלֹא". גם סוגר בית א' וגם דלת בית ב' פותחים במילה זו. החזרה על המילה השלילית "וְלֹא" תחזור פעמים רבות במהלך גוף השיר, כאשר הרעיון הוא להדגיש את חוסר ההשלמה עם המוות.

יש בבית זה **אנפורה**: "וְ" – ו' החיבור יוצרת **אפקט של רציפות**: מבחינת הדובר, ו' החיבור תאפשר לו להוציא את כל רגשותיו **בת-אחת**. מבחינת הקורא, ו' החיבור תיצור מצב של קריאה רצופה, קריאה שלא תוכל לעצור עד שהטקסט כולו יסתיים. הרציפות של השיר מלמדת אותנו על **המשכיות של הכאב**: הדובר לא יכול להפסיק לכאוב על מות אחיו. מצד שני, זה גם אומר שהתהליך שהוא עובר לא יכול להיפסק – הדובר נמצא בשלב ראשוני בעיבוד חוויית האבל.

סיכום בית ב':

הדובר ממשיך להתאבל על המת, מתכחש למוות ומצהיר שלעולם לא יעזוב את הקבר		
<p>תבנית השליה "לא": הדובר ממשיך להכחיש את מות המת, בעזרת שימוש במילה "לא".</p>	<p>שאלה רטורית: "ולא ארוץ בלב חרד?" הדובר שואל האם ייתכן שהוא לא יזדרז להגיע לקבר (וודאי שכן)</p>	<p>אנאפורה: "וי". הדגשת המצוקה הרגשית של הדובר, הדגשת רציפות</p>

בית ג':

"אמת, אם אעשה כזאת / אהי בוגד באחותי!"

הדובר סוגר את החלק הראשון של השיר בהכרזה: אם הוא לא ישמור על קרבה פיזית למקום קבורתו של האח, הוא יחשיב את עצמו כבוגד.

ההכרזה הדרמטית של הדובר מודגשת עוד יותר באמצעות סימן הקריאה "!" ומלמדת על כך שהדובר אכן משוכנע שהוא יכול לשמור על קרבה בינו לבין אחיו, גם אם התרחש אירוע של מוות.

בשלב זה הקורא כבר מבין כי לא ייתכן שהדובר יצליח לעמוד בהבטחתו ונשאלת השאלה כיצד ימצא פתרון לבעיה (לריחוק שנוצר בין האחים) מבלי שהדובר ירגיש שהוא בוגד באחיו הבכור.

בתים 4-10: שלב עיבוד מות האח

לך מכאוב בתוך לבי / כמכאובי במיתתך.
ואם אתו לך שלום – / ולא אשמע תשובתך,
ולא תצא לפגשני / ביום בואי לאדמתך,
ולא תשחק בקרבתי / ולא אשחק בקרבתך,
ולא תרצה תמונתי / ולא ארצה תמונתך,
למען כי שאול ביתך / ובקבר מעונתך –

מקום מגוריך

עולם המתים

בגוף השיר הדובר מבין כי הוא לא מצליח לעמוד בהכרזה שהעלה בהתחלה: המוות כן גורם למרחק בינו לבין אחיו המת.

גוף השיר נותן לנו פירוט בנוגע לדרך ההתמודדות של הדובר עם מות אחיו. ניתן לראות מקרים ספציפיים שבהם המוות כן משפיע על מערכת היחסים בין השניים ואין באמת אפשרות למנוע את המרחק בין האחים.

בית 4

בית ד' נפתח עם מילת הקריאה "אָהָה" שמטרתה להביע כאב. בבית זה נחשפת דמותו של האיש הנפטר. עד כה, יכולנו לדעת שהדובר מפנה את דבריו באופן ישיר לאדם שמת, אבל זהותו לא הייתה ברורה. כעת, כאשר הדובר חושף את סוג הקרבה בין השניים, מובן כי מדובר באחיו: "אָהָה, אָחִי". בבית זה אנו מגלים גם את המקום שבו הדובר נמצא: "עָלִי קִבְרָךְ", בקבר של אחיו.

כחלק מהשיחה בין שני האחים, הדובר משתף את אחיו ברגשותיו באמצעות דימוי: לָךְ מְכָאוֹב בְּתוֹךְ לְבִי / כְּמִכְאוֹבִי בְּמִיתְךָ. נוצר דימיון בין מידת הכאב ביום המוות של האח, לעומת מידת הכאב ביום שבו הוא מפנה אליו את המשפט הזה: הכאב הוא זהה. ניתן להסיק מכך שהזמן החולף לא מצליח להקל על הכאב של האח החי, משום שמדובר בתחושה עוצמתית מאוד.

בתים 6-9

בתים שש עד תשע מפרטים מקרי מבחן, מצבים ספציפיים המנגידיים בין האח החי לאח המת. באמצעות הניגוד, הדובר מבין כי אכן נוצר מרחק בינו לבין אחיו המת.

דוגמאות

- בבית ו': "וְאִם אֶתְּךָ לָךְ שְׁלוֹם – וְלֹא אֶשְׁמַע תְּשׁוּבָתְךָ". הדובר יברך את אחיו לשלום, אבל האח אינו מסוגל להחזיר תשובה משום שהוא מת.
- בבית ז': "וְלֹא תֵצֵא לְפָנַי / בְּיוֹם בּוֹאִי לְאֶדְמַתְךָ" – הדובר יכול לבוא לפגוש את אחיו, אבל האח לא יכול לקבל את פניו, לארח אותו.
- בבית ח': "וְלֹא תִשְׁחַק בְּקִרְבִּי / וְלֹא אֶשְׁחַק בְּקִרְבְּךָ" – הדובר יכול לצחוק, אבל לא ביחד עם האח המת. זוהי פעילות משותפת שהם לא יכולים לבצע יותר ביחד.
- בבית ט': "וְלֹא תִרְאֶה תְמוֹנָתִי / וְלֹא אֶרְאֶה תְמוֹנָתְךָ" – הדובר לא יכול לראות את אחיו והאח המת לא יכול לראות את הדובר. מדובר בפעולה ששני האחים לא מסוגלים לבצע בגלל המוות.

הניגוד בין האחים מובלט באמצעות תבנית השלילה "וְלֹא": היא מדגישה את עובדת המוות: אח אחד חי (הדובר) לעומת אח אחר שמת (אחיו הבכור של הדובר).

הניגוד גם מדגיש את ההבדל בין עולם החיים לעולם המוות באופן כללי ואת ההבדל בין מה שהיה נהוג בין האחים לפני המוות, וכעת בלתי-אפשרי.

יש כאן גם אנפורה שהופיעה גם בחלק הראשון של השיר: "וְ". החזרה על ו' החיבור מאפשרת קריאה רצופה מצדו של הקורא, והבנה כי מדובר בכאב מתמשך. ואכן, הדובר לא מסתפק במקרה

אחד או שניים, אלא מפרט בארבעה בתים מה הוא ואחיו לא יכולים יותר לעשות, עכשיו כשהמוות מפריד ביניהם.

הניגודים והאנפורות מדגישים כי הדובר מתחיל להבין כי המוות אכן יוצר שינוי במערכת היחסים בין האחים, ובכל זאת, הדובר עדיין נמצא במצב של אי-השלמה עם המצב.

בית 10

בבית הסוגר את גוף השיר, הדובר מצליח לזהות את הסיבה לכל הניגודים שעלו בבתי הקודמים: **המוות**. אחיו הבכור נפטר ונמצא בשאול, ארץ המתים, ולכן הדברים שהאחים היו מסוגלים לעשות פעם, הפכו לבלתי-אפשריים היום.

הדובר משתמש ב**שיבוץ מקראי** מתוך איוב י"ד 13: "מי יתן, ב**שְׂאוֹל** תִּצְפְּנֵנִי". הדובר משתמש בדמותו של איוב, משום שהוא סבל מעונשים שהאל הטיל עליו, מבלי שחטא. בפסוק המקראי, הדובר מבקש להסתתר בשאול באופן זמני כדי להסתתר, להתחבא. לעומת חייו על פני האדמה, שם הוא נענש ומאבד את רכושו וילדיו, עולם המתים דווקא יכול לשמש לו מקום מוגן. בניגוד אליו, הדובר לא מעוניין שאחיו יגיע לשאול ומעבר לכך, האח הנפטר לא יכול להישאר בשאול באופן זמני, הוא אינו יכול לצאת משם.

הסבל של איוב נוצר משום שהוא נמצא בעולם החיים, ואילו הסבל של הדובר נוצר משום שאחיו נמצאת בשאול. ההבדל בין איוב ואחיו של הדובר נועד להעצים את הטרגדיה.

סיכום בתים 4-10:

בבתי אלו נזכר האח בחוויות שחלק עם אחיו הבכור שלא יקרו עוד. זהו שלב חשוב בתהליך העיבוד של הפרידה מאחיו

בתים 11-15: שלב ההשלמה

בְּכֹר אָבִי וּבֶן אִמִּי, / שְׁלוֹמִים לָךְ בְּאַחֲרִיתֶךָ,
וְרוּחַ אֵל תְּהִי נְחָה / עָלַי רוּחֶךָ וְנִשְׁמָתֶךָ!
אֲנִי הוֹלֵךְ לְאַרְצִי, כִּי / בְּאַרְץ סָגְרוּ אוֹתֶךָ.

↓
בקבר

וְאֲנוּם עֵת וְאִיקוֹץ עֵת - / וְאֵת לְעַד בְּנוֹמְתֶךָ,
וְעַד בּוֹא יוֹם חֲלִיפְתִּי / בְּלִבִּי אֵשׁ פְּרִידְתֶּךָ!

↓
היום בו אני אמות

חמשת הבתים האחרונים מתארים את סיום תהליך האבלות שהדובר עובר: הוא מגיע להשלמה ומוצא פתרון רגשי לבעיה שנוצרה – הריחוק מהאח הבכור.

הדובר עבר אובדן גדול בגלל מות אחיו הבכור. השיר מתאר את ההתמודדות שלו לאורך הדרך. בהתחלה, הדובר התכחש לכך שיכול להיווצר מרחק בינו לבין אחיו. בהמשך, הדובר מבין כי המרחק הוא הכרחי ומערכת היחסים בין האחים השתנתה לנצח בגלל המוות.

כעת, **הדובר צריך למצוא פתרון**: הוא עדיין רוצה לשמור אמונים לאחיו ולאחבה ביניהם, אבל הוא לא יכול לעשות זאת באמצעות קרבה פיזית, הוא לא יכול להיות ליד אחיו ולעשות אתו את הדברים שהיו עושים פעם (כמו להיפגש, לצחוק וכן הלאה).

בבית 11 נחשף מידע נוסף בנוגע לאחיו של הדובר: "בְּכֹר אָבִי וְבֶן אִמִּי, / שְׁלוֹמִים לָךְ בְּאַחֲרִיתֶךָ" – בבית הרביעי ניתן היה להבין שהדובר והנמען הם אחים, אך בבית אחד עשרה **ניתן להבין כי האח המת הוא אחיו הבכור של הדובר.**

לבכורה הייתה משמעות מיוחדת במקרא וגם היום היא נחשבת למעמד מיוחד בקרב בני-המשפחה. מתוך המידע הזה הקורא יכול להבין טוב יותר מדוע הדובר חש כאב כה רב.

כדי להדגיש את כאבו, הדובר משתמש ב**שיבוץ מקראי** מתהלים ל"ז 37: "שְׁמֹר-תָּם, וְרָאָה יְשָׁר: כִּי-**אַחֲרִית לְאִישׁ שְׁלוֹם**". אפשר לראות שהדובר של הפסוק המקראי, כמו הדובר בשיר, מברך לשלום את האיש שימיו האחרונים יהיו טובים. הפסוק מתהלים מאפשר **ליצור אווירה חיובית שמסתכלת על סוף החיים בצורה חיובית**. במקום שאול ועונשים, ההסתכלות על המוות היא כאל פרידה שלווה.

הגישה החיובית נמשכת גם בבית הבא: "וְרוּחַ אֵל תְּהִי נְחָה / עָלַי רוּחַךְ וְנִשְׁמָתֶךָ!". **הדובר מברך את הרוח והנשמה של אחיו הנפטר**. לאחר שהגוף נקבר באדמה, הדובר לא יכול להתייחס יותר לגופו של אחיו הבכור, ולכן הוא מפנה את ברכתיו לרוחו ולנשמתו.

שימו לב לסימן הקריאה – "!" – הסוגר את הבית. סימן הקריאה הופיע פעם נוספת בבית השלישי כאשר הדובר הצהיר כי הוא לא מוכן להתרחק מאחיו הנפטר, ואם יעשה זאת יחשיב את עצמו כבוגד: "אָמַת, אִם אֶעֱשֶׂה כְּזֹאת / אֶהְיֶה בּוֹגֵד בְּאַחֲוֹתֶךָ!".

במקום להיצמד לגופו, לקרבה הפיזית, של האח, הדובר מחליט להיצמד לרוחו ונשמתו של האח המת. השינוי מהקשר הפיזי לקשר הרוחני בין האחים, קשר שאפשר לזהות אותו באמצעות המיקום של סימן הקריאה, הוא עדות נוספת לכך שהדובר מתקדם בתהליך האבל.

הדובר מראה התקדמות בתהליך זה גם בבית שלוש עשרה: "אֲנִי הוֹלֵךְ לְאַרְצִי, כִּי / בְּאַרְץ סְגֹרָה אוֹתֶךָ". **עד כה הדובר ישב על הקבר של אחיו המת ודיבר אליו באופן ישיר, כעת הוא מודיע שהוא עומד לעזוב את הקבר ולחזור למקום מגוריו**.

ניתן לראות **ניגוד** בין **שני האחים**. דלת הבית מתמקדת בדובר עצמו ומראה אותו **בצורה אקטיבית**: מדובר באיש חי שיכול ללכת בכוחות עצמו לארצו, למקום מגוריו, שנמצא בעולם החיים. לעומת זאת, סוגר הבית מתמקד באח המת ומציג אותו **בצורה פסיבית**: האח נסגר על-ידי אנשים אחרים מתחת לארץ, מתחת לאדמה והוא אינו יכול לשנות את מצבו. עיקר הניגוד בא לידי ביטוי באמצעות השימוש ב**שורש א.ר.ץ**: "לְאָרְצִי – בְּאָרְצִי" ההופעה הראשונה של השורש מתייחס למקום מגוריו של הדובר על פני האדמה, ואילו ההופעה השנייה של השורש מתייחסת לקרקע שבתוכה טמנו את גופת האח הבכור לאחר שנפטר.

בית ארבע עשרה ממשיך עם **תהליך ההנגדה בין האחים**: "וְאָנוּם יַעַת וְאִיקָךְ יַעַת - / וְאֵתָּ לְעַד בְּנוֹמְתָּךְ". **מצד אחד יש את האח החי ומצד שני יש את האח המת**: גם פה, הדלת מייצגת את הדובר, האח החי, וממנה ניתן ללמוד כי מדובר באדם אקטיבי, הוא מסוגל ללכת לישון ולהתעורר לפי בחירתו. לעומת זאת, סוגר הבית מייצג את האח המת והפסיבי שנשאר במצב של שינה מתמדת, מבלי שתהיה לו היכולת לעשות שינוי במצבו.

מעבר לכך, ניתן למצוא בפסוק זה **שיבוץ מקראי** מתוך קהלת ג' 2: "עַת לְלֶדֶת, וְעַת לְמוֹת". הפסוק המקראי מתאר את המחזוריות של החיים, יש התחדשות והשתנות ובין היתר גם לידה, התחלת החיים, ומוות, סוף החיים. **השיבוץ המקראי מדגיש את הניגוד** בין האחים משום שהוא מוכיח כי האח הבכור לא יכול לשנות את מצבו, הוא נמצא במצב אחיד של מוות. לעומת זאת, הדובר כן מסוגל לעשות שינויים בחייו.

סיומו של השיר בבית 15: "וְעַד בּוֹא יוֹם חֲלִיפְתִּי / בְּלִבִּי אֵשׁ פְּרִידָתְךָ!" – הדובר מחליף את שבועתו הראשונה מהבית השלישי בשבועה חדשה: **הוא מכריז כי הוא תמיד יכאב את מות האח הבכור**. כדי להבהיר שהוא מתכוון לשבועתו ושהוא מתכוון לעמוד בה, הדובר משקיע מאוד בקישוטים לשוניים:

- **מטאפורה**: "בְּלִבִּי אֵשׁ פְּרִידָתְךָ!". הדובר מתייחס לנוכחות של הכאב בליבו באמצעות היסוד "אש". המוות יצר פרידה בין האחים והפרידה גרמה לתחושות קשות של אובדן וכאב. הדובר מנסה להביע את כאבו ואת התחושה העזה שהוא חש. עד עכשיו, הדובר היה על קברו של האח ושם הוא דיבר אליו, כעת, יש התרחקות פיזית והיצמדות לזיכרון של האח.
- **ניגוד**: **המטאפורה** בבית זה יוצרת **ניגוד** עם המטאפורה המופיעה בבית א': בתחילת השיר הדובר מתאר את המרחק בין האחים באמצעות מטאפורה של ים – "הַיָּם בֵּינִי וּבֵינְךָ" – ואילו בסוף השיר, הדובר מתאר את הקרבה בין האחים באמצעות מטאפורה של אש: "בְּלִבִּי אֵשׁ פְּרִידָתְךָ!".
- **סימן הקריאה** – "!" – המופיע בסוף השיר: בבית השלישי הוא צמוד להכרזה של הדובר שלא לאפשר מרחק בינו לבין אחיו המת. בבית י"ב סימן הקריאה בא בסופה של ברכה שהדובר מוסר לכבוד רוחו ונשמתו של אחיו, וכעת, סימן הקריאה צמוד לשבועת הדובר לזכור את כאב האובדן בליבו. **במקום להתחייב על קרבה פיזית לאחיו הבכור, הוא מתחייב לזכור.**

- **שיבוץ מקראי:** ההשלמה של תהליך האבל בא לידי ביטוי גם באמצעות **שיבוץ מקראי** מתוך איוב י"ד 14: "אם-גמות גבר, היחיה: כל-ימי צבאי איחל-- עד-בוא, חליפתתי". הדובר מכוון לתחושה של השלמה. גם איוב וגם הדובר מבינים שאדם מת לא יכול לחזור לעולם החיים. במקום זאת, שני הדוברים, גם איוב גם הדובר בשיר, מבינים שהם יכולים לקוות למפגש רוחני.
- **שיבוץ מקראי:** לקוח מתוך ירמיה כ' 9: "ואמרתי לא-אזכרנו, ולא-אדבר עוד בשמו, ויהיה בלבי כאש בערתי, עצר בעצמתי; ונלאיתי כלכל, ולא אוכל". הנביא מתאר מצב שבו הוא מבקש להפסיק להתנבא, להפסיק למסור את דברי האל, אך הוא אינו יכול. הנבואה מתוארת כאש הבושרת בליבו ומחייבת אותו להוציא את הנבואה החוצה. גם הדובר בשיר מתאר את עוצמת הפרידה מאחיו המת באמצעות אש, והשימוש בשיבוץ המקראי מאפשר לו להוכיח כי אין כל אפשרות שהוא יישכח את זיכרון אחיו. כלומר, נוצרת **השוואה בין ירמיה והדובר בשיר:** ירמיה אינו מסוגל להפסיק להיות נביא, כמו שהדובר בשיר אינו מסוגל להפסיק לזכור את כאב הפרידה מאחיו שנפטר. אפשר לראות כי יש כאן מעבר ממצב של היצמדות לקברו של האח, משום ששם נמצא גופו, **למצב של היצמדות לזיכרון האח ותקווה לפגישה בעולם הבא.**
- **תפארת החתימה:** ניתן למצוא עומס של אמצעים אומנותיים. בנוסף, תפארת החתימה תלויה בפתרון של הדובר.

סיכום בתים 11-15

בתים אלו עובר הדובר את השלב האחרון בתהליך הפרידה וזה שלב ההשלמה, הוא משלים עם הפרידה מאחיו ונשבע שתמיד יכאב את מותו.

סיכום השיר

השיר מתאר את תהליך ההתמודדות של הדובר עם מות אחיו הגדול. בתחילת השיר, הדובר לא מוכן לקבל את המרחק שנוצר בגלל המוות. לאחר-מכן, הדובר מפרט מקרים ספציפיים שבהם מובן שהמוות כן מפריע למערכת היחסים בין האחים. לבסוף, הדובר כן מצליח להשלים עם עובדת המוות: הדובר מצהיר כי הוא עוזב באופן פיזי את הקבר ומשנה את שבועתו ומבטיח שכאב הפרידה מהאח תמיד יהיה בליבו של הדובר.

אמצעים אומנותיים

1. תבנית השלילה

"ולא": מילת שלילה. חזרה זו עוזרת לדובר להדגיש עד כמה קשה לו להשלים עם עובדת המוות.

2. אנאפורה

”ן! : המילית עוזרת לקרוא לקרוא את הטקסט באופן רצוף מבלי לעצור. הקריאה הרצופה מלמדת על התהליך שהדובר עובר : יש כאן תהליך של המשכיות. הדובר מתחיל לספר על האובדן שלו ולא מסיים עד שמצליח להגיע להשלמה עם עובדת המוות. אפשר גם לומר כי למרות הנוכחות של המוות, למרות שהמוות לקח את חייו של אחיו הבכור, הדובר חייב להמשיך בחייו ולכן הוא חייב להמשיך לדבר עד סוף השיר, והמשכיות זו באה לידי ביטוי באמצעות ו' החיבור.

3. מילת הקריאה: "אהה"

בבית 4 מופיעה מילת קריאה ותפקידה להביע כאב. המילה מייצגת את תחושת הכאב והייסורים שהוא חש.

4. הדרגתיות

”! : סימן הקריאה מופיע 3 פעמים בלבד לאורך השיר וכל פעם הוא מעיד על כך שהדובר מצליח להתקדם בתהליך האבלות שהוא עובר.

- בבית השלישי הדובר נמצא על קברו של האח ושם הוא פונה אליו באופן ישיר. מדובר בשלב שבו הדובר נמצא הכי קרוב שהוא יכול למקום שבו נמצאת גופת האח המת. מדובר בהיצמדות גופנית, אל מה שנותר מגופו של האח לאחר מותו. במקום זה, הדובר נשבע כי הוא לא יאפשר למוות להפריד ביניהם, לא יאפשר למוות לגרום לכך שייווצר מרחק בין השניים.
- בבית 12 אפשר לזהות מעבר מהקשר הפיזי לקשר מופשט יותר : הדובר לא מתייחס אל גופו ומקום קבורתו של אחיו המת, אלא אל רוחו ונשמתו.
- בבית 15 אפשר לראות הכרזה שונה מזו שהוצגה בבית ג' : הדובר מכריז שהוא ישמור על קרבה רגשית לאחיו, במקום קרבה פיזית. הכאב נמצאת בליבו של הדובר ולכן הוא יכול לקום מהקבר ולעזוב, לחזור לחיות את חייו.

5. דימוי

בבית 5 אפשר למצוא את כ' הדימוי : הדובר אומר במילים פשוטות שהכאב שהוא חש בליבו דומה לכאב שהוא חש ביום המוות של אחיו. המטרה היא להראות שמדובר בכאב כה גדול, עד שגם הזמן לא מצליח לרפא ולעזור.

6. מטאפורה

- בית 1 : ”הַיָּם בְּיָנִי וּבִינְךָ”. הדובר פותח את השיר עם התייחסות לריחוק בינו לבין אחיו באמצעות מונחים מתחום הים. המטרה של המטאפורה היא להבהיר עד כמה גדול המרחק בין

האחים. הדובר תוהה האם קיים מרחק שיכול להפריד בין האחים. הכוונה היא לכך שהדובר לא מוכן להיפרד מאחיו המת.

- בית 15: "בְּלִבִּי אֵשׁ פְּרִי־תֵדָה!". הדובר מסיים את השיר כשהוא נשבע לזכור עד יומו האחרון את כאב הפרידה מאחיו. המוות של האח הבכור יצר פרידה, ריחוק בין האחים. המצב החדש שנוצר יצר כאב רב בליבו של הדובר, ובאמצעות המטאפורה, **הדובר מתאר את הכאב והרגשות השליליים בתוכו באמצעות המונח "אֵשׁ"**. במקום לתאר את המרחק בין האחים, המטאפורה משמשת כדי לתאר את הקרבה בין האחים.

7. שאלות רטוריות

- בית 1: "וְלֹא אָטָה לְחִלּוֹתֶךָ". **השאלה מדגישה את מידת נאמנותו של הדובר:** אין זה משנה אם יש "ים" או אין "ים" בינו לבין אחיו, הדובר ימשיך להיות קרוב אליו בכל מצב. כלומר, אפילו המוות לא יכול ליצור הפרדה בין שני האחים.
- בית 2: "וְלֹא אָרוֹץ בְּלֵב חֶרֶד / וְאֵשׁב עַל קְבוּרָתֶךָ?". השאלה בבית השני מעידה על כך שהדובר מבין כי המוות אכן התרחש ולקח את חייו של האח הבכור: "קְבוּרָתֶךָ". ובכל זאת, הדובר מסרב לקבל את האשורות שיווצר מרחק בין השניים. מדובר בניסיון לתאר עד כמה הדובר נאמן לאחיו הבכור, שהוא מוכן לשבת על מקום הקבורה שלו.

8. ניגוד

ניתן לראות את הניגוד מתפתח לאורך כל השיר, כאשר הוא נשען בעיקר על השוני שבין האח החי והאח המת.

- **רגש – שכל:** ברמה הטכנית, אפשר לראות כי הדובר מבין בשכלו שאחיו הבכור נפטר ואיננו. "קְבוּרָתֶךָ" (בית 2), "קְבֻרָתֶךָ" (בית 4), "בְּמִיתָתֶךָ" (בית ה'), "שְׂאוּל", "וּבְקִבְרִי" (בית 10) וכן הלאה.
- למרות זאת, הדובר אינו מצליח להגיע להבנה רגשית שאחיו אכן נפטר ולכן הוא ממשיך לפנות אליו בגוף שני יחיד: "וּבְיַנְךָ", "לְחִלּוֹתֶךָ" (בית 1), "קְבוּרָתֶךָ" (בית 2) וכן הלאה.
- **עולם החיים – עולם המתים:** השיר מתאר את ההבדל בין האחים באמצעות המיקום השונה שלהם: הדובר נמצא בעולם החיים ואילו האח הבכור נמצא בעולם המתים. אפשר לראות דוגמה מפורשת לכך בבית 13: "אֲנִי הוֹלֵךְ לְאַרְצִי, כִּי / בְּאַרְץ סִגְרוֹ אוֹתֶךָ" – האח החי מסוגל לעשות פעולה אקטיבית – ללכת – ולעבור מהמקום שבו אחיו קבור, למקום שבו הוא גר. לעומת זאת, האח המת סגור, קבור בתוך האדמה, בעולם המתים. כלומר, אפשר למצוא ניגוד בין האחים כבר מבחינת המקום הפיזי שבו הם נמצאים – הדובר נמצאת מעל הקרקע ואילו האח המת נמצא מתחת לקרקע.
- מעבר לכך, אפשר למצוא את ההבדל בין האחים גם באמצעות הפעולות שהם עושים: הדובר מצליח לשנות את מצבו ואילו האח המת נשאר במצב קבוע, בלתי-משתנה. דוגמה מפורשת לכך

אפשר למצוא בבית י"ד: "וְאָנוּם עֵת וְאִיקָץ עֵת - / וְאֵת לְעַד בְּנוֹמְתָךְ" – הדובר יכול ללכת לישון ולהתעורר, אך האח המת נשאר בשינה מתמשכת ובלתי-נגמרת. מצבו של הדובר אקטיבי תלוי בבחירותיו: הוא יכול לבוא, ללכת, לישון, להתעורר לפי בחירתו. לעומתו, אחיו הבכור פסיבי ואינו יכול לבחור כיצד לפעול, הוא מוכרח להישאר בתרדמה נצחית משום שהוא מת.

● **אפשרי – בלתי אפשרי:** בבתים 6-9 אפשר למצוא דוגמאות רצופות של פעולות שהאחים היו נוהגים לעשות, וכעת, לאחר המוות, הם אינם יכולים לבצע יותר. למשל, בבית 6: "וְאִם אֶתְּן לָךְ שְׁלוֹם - / וְלֹא אֶשְׁמַע תְּשׁוּבָתְךָ" – הדובר יכול לברך את אחיו לשלום, אבל האח הבכור לא יכול להחזיר לו תשובה. חוסר היכולת לקיים את הפעולות הפשוטות ביותר כמו לברך לשלום, להיפגש ולצחוק ביחד גורמים לשינוי במערכת היחסים של האחים. באמצעות פירוט המעשים שפעם היה אפשר לעשות ולאחר המוות הפכו לבלתי אפשריים, הדובר מתקרב צעד נוסף לקראת **ההשלמה עם המוות.**

● **יסודות מנוגדים:** המטאפורה המופיעה בבית א' עושה שימוש במונח "ים", ואילו המטאפורה המופיעה בבית 15 עושה שימוש במונח "אֶש". כלומר, אפשר למצוא ניגוד ראשון בין הבתים בכך שמדובר בבית הפותח ובבית הסוגר של השיר. ניגוד נוסף הוא ביסודות: מים ואש. מעבר לכך, המטאפורה בבית 1 נועדה לתאר את גודל המרחק בין האחים וכמה הדובר מכחיש את המצב שבו הוא נמצא, מבחינתו, הריחוק הוא בלתי אפשרי. לעומת זאת, המטאפורה בבית ט"ו נועדה לתאר את מידת הקרבה בין האחים, קרבה שנובעת מהשלמה עם המוות, משום שהדובר לוקח את הזיכרון מאחיו ועכשיו הוא יכול ללכת.

אמצעים אומנותיים המאפיינים את שירת ימה"ב

1. תפארת הפתיחה

"הַיָּם בִּינִי וּבִינְךָ / וְלֹא אֶטָּה לְחִלּוֹתְךָ" – אפשר למצוא פתיחה חזקה מאוד בשיר. ראשית, הדלת והסוגר מתחרזים: "וּבִינְךָ - לְחִלּוֹתְךָ". החריזה מושכת את העין והאוזן של הקורא ועוזרת לנו לשים לב לאסתטיקה של השיר.

יש ריבוי האמצעים האומנותיים בבית הראשון: מטאפורה, שיבוץ מקראי, אנפורה, שאלות רטוריות וכו'.

בנוסף, בבית הראשון מופיעה הדילמה המלווה את כל השיר: ההתמודדות של הדובר עם המרחק שנוצר בינו לבין אחיו.

2. חרוז מבריח

כל סופי הסוגרים, של כל בתי השיר נגמרים בחרוז: "תָּךְ" (teha). אפשר לפרש כי החרוז מדגיש את הפנייה הישירה של הדובר לאחיו המת ובכך גם את הקרבה בין השניים, השיר מנוסח בצורת דיאלוג על אף שזה בלתי אפשרי כי אח אחד בחיים והשני מת.

3. שיבוץ מקראי

רוב השיבוצים המקראיים לקוחים מספר איוב. הסיבה לכך נעוצה בדמותו הטרגית של איוב, דמות שלא חטאה ולמרות זאת נענשה עונשים כבדים וקשים. גם הדובר בטקסט השירי סובל מאוד לאורך כל השיר, למרות שלא מצוין שביצע חטא.

- **בית 1:** "הֲיִם בְּיָנִי וּבְיָנֶךָ" – השיבוץ מאפשר לדובר להבהיר כמה הוא רוצה לשמור על קרבתו לאחיו, משום שגם הדובר נמצא תחת מבחן: אם לא יהיה קרוב לאחיו, הוא יחשיב את עצמו לבוגד. אך, שלא כמו איוב, הדובר בשיר בוחן את הנאמנות של עצמו.
- **בית 10:** "לְמַעַן כִּי שְׂאוֹל בִּיתְךָ". גם הדובר וגם איוב חווים כאב רב, אבל איוב רוצה להסתתר באופן זמני בשאול, כיוון שהוא סובל בארץ החיים, ואילו האח הנפטר של הדובר נמצא בשאול באופן קבוע. ההבדל בין איוב והדובר מדגישים את עוצמת הכאב של הדובר, משום שאין לו שום פתרון לסבל שלו.
- **בית 11:** "שְׁלוֹמִים לְךָ בְּאַחֲרִיתְךָ". הדובר נשען על ספר תהלים. השינוי בטקסט המקראי מלמד על השינוי בגישתו של הדובר: גם הטקסט המקראי וגם הדובר מברכים מישהו: הדובר פונה אל אחיו ומברך אותו לשלום בסוף חייו, והדובר המקראי מברך את האדם הישר, שסוף חייו יהיה טוב. אפשר לראות שינוי מאווירה טראגית לאווירה נעימה והכנה לשלב של השלמה עם המוות, במקום ניסיון להיאבק עם המוות.
- **בית 14:** "וְאָנוּם עֵת וְאִיקֶץ עֵת" – הטקסט נשען על קהלת ג' 2: "עֵת לְלֶדֶת, וְעֵת לָמוּת" – הדובר בשיר מתאר את השינויים שהוא מסוגל לעשות בחיי היום-יום שלו, לעומת אחיו שאינו מסוגל לשנות את שגרת חייו, כיוון שהוא שקוע בתרדמת מוות. גם הטקסט המקראי מדגיש את הניגוד בין האחים: האח החי נמצא במצב משתנה ואקטיבי ואילו האח המת נמצא במצב קבוע.
- אפשרות אחרת לפרש את השיבוץ המקראי היא לראות במוות כחלק בלתי נפרד מהחיים: אדם שנולד בטוח ימות בהמשך. לפי גישה זו, הדובר בשיר משתמש בשיבוץ המקראי כחלק מתהליך ההשלמה עם המוות: הוא מוכן לעזוב את הקבר בבית י"ג ובבית י"ד הוא מבין שהמוות הוא חלק מהחיים ולא ניתן להילחם בו.
- **בית 15:** "וְעַד בּוֹא יוֹם חֲלִיפְתִּי" – הטקסט נשען על איוב י"ד 14: "אִם-יָמוּת גְּבַר, הֲיִחָּהּ: כָּל-יְמֵי צָבָאֵי אֶחָל--עַד-בּוֹא, חֲלִיפְתִּי" – הדובר בשיר מצהיר כי עד יומו האחרון, הוא ישמור את הכאב מהפרידה של האח, הוא ישמור את זכר האח בליבו. גם איוב מבין שכאשר אדם עובר לעולם המתים, לא ניתן לפגוש אותו. במקום זאת, כאשר האדם המתאבל מת הוא מפסיק לכאוב, משום שיש אפשרות למפגש רוחני בעולם הבא. זה רומז לנו שהדובר מצפה לפגוש את אחיו המת בעולם הבא, אחרי ששניהם כבר יהיו מתים.

4. תפארת החתימה

"וְעַד בּוֹא יוֹם חֲלִיפְתִי / בְּלִבִּי אֵשׁ פְּרִידָתְךָ!". הדלת והסוגר של הבית האחרון אינם מתחרזים, ובכל זאת אפשר להגיד שהבית נסגר בתפארת החתימה. במקום חריזה, אפשר להתמקד בריבוי האמצעים האומנותיים: מטאפורה, אנפורה, שיבוץ מקראי, הדרגתיות (סימן קריאה – "!!"). אך חשוב מכך, הבית האחרון חושף את הפתרון שהדובר מצא לבעיה שהופיעה בבית הראשון: במקום קרבה פיזית למקום הקבורה ולגופתו של אחיו המת, הדובר נשבע לשמור על קרבה רגשית לאחיו ולזכור אותו לנצח.

אז מה למדנו על "הים ביני ובינך"?

תוכן השיר בקצרה:

השיר מחולק לשלושה שלבים ומעביר מסר על שלבי התמודדות עם פרידה מאדם קרוב. שלב ההכחשה, עיבוד הרעיון וההשלמה. בשיר זה הדובר מספר על מות אחיו הבכור ועל הקושי להיפרד ממנו.

בתשובה על שיר זה בבגרות חובה לציין את שלושת השלבים שכתובים בשיר.

הכי חשוב בכתיבת תשובת בגרות להשתמש במושגים מתוך עולם המושגים של שירת ימי הביניים:

1. **תפארת הפתיחה:** "הים ביני ובינך / ולא אָטָה לְחִלּוֹתְךָ"
2. **חרוז מבריח:** "תך" (דיאלוג עם האח המת)
3. **שיבוץ:** דלת בית 1- איוב ז' 12, דלת בית 10-איוב י"ד 13, סוגר בית 11- תהלים ל"ז 37, דלת בית 14- קהלת ג' 2, דלת בית 15- איוב י"ד 14.
4. **תפארת החתימה:** "וְעַד בּוֹא יוֹם חֲלִיפְתִי / בְּלִבִּי אֵשׁ פְּרִידָתְךָ!!"

פתיחה לתשובה בבגרות:

השיר "הים ביני ובינך" הוא שיר קינה. הדובר מתאבל על מות אחיו הבכור, נראה שהשיר נכתב באחד ממסעות הדובר אל קבר אחיו. החוויה המרכזית בשיר היא כאב עצום תוך העלאת זיכרונות מהעבר המשותף, כשהאחים היו יחד. מה שנותר לדובר בהווה הינו צער על אובדנו. השיר בנוי בתבנית דיאלוגים המעידה על יחסי קרבה בין האחים, האח אומנם מת אך נוכחותו קיימת ומוחשית עבור הדובר. בשיר עובר הדובר תהליך פרידה מן האח המתרחש בכמה שלבים: שלב ההכחשה, עיבוד הרעיון והשלמה עם מות האח.

בגרות חורף 2020

מהו התפקיד של הים (בית 1) ושל האש (בית 15) בעיצוב הרגשות של המשורר כפי שהם באים לידי ביטוי בשיר כולו? הסבר והדגם את דבריך.

קיץ תשע"ח, 2018

כיצד המתח בין הקרבה לריחוק מעוצב בשיר? הסבר והדגם את דבריך. בתשובתך כתוב גם על התרומה של השאלה הרטורית בפתיחת השיר לעיצוב מתח זה.

קיץ תשע"ו, 2016

פרש את שני הבתים הראשונים בשיר ואת שני הבתים המסיימים אותו. * האם לדעתך בא לידי ביטוי בשיר שינוי בעמדה הרגשית של המשורר כלפי מות אחיו. נמק והדגם את דבריך. * למרות שהשאלה מתייחסת רק לארבעה בתים מתוך השיר- **חובה** להתייחס לשיר כולו!